

De Taallijn. Peuters *Interactief met Taal*

Brrr... wat is het koud! – Ik wil een diamant Activiteitencyclus

Ontwikkeld door Annie van der Beek, de Taallijn
in samenwerking met de werkgroep peuterleidsters Stichting Kinderopvang
Nijmegen (KION) en studenten van Pabo Groenewoud te Nijmegen

Inhoudsopgave

Belangrijke achtergrondinformatie	3
Voorbeeld van een planningsrooster	4
Activiteitencyclus Brrr... wat is het koud! Voorbereiding	7
Fase 1 – Introductie	11
Fase 2 – Kernwoorden	16
Fase 3 – Verhaallijn	22
Fase 4 – Doorgaan op het thema	25
Fase 5 – Napraten	28
Eindevaluatie	30

Belangrijke achtergrondinformatie

Het Expertisecentrum Nederlands en Sardes hebben de afgelopen jaren de Taallijn VVE ontwikkeld in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Het doel van de Taallijn VVE is de effectiviteit van de taalstimulering van leidsters en leerkrachten te vergroten. De Taallijn biedt handreikingen voor het beperken van de achterstand in taalontwikkeling op jonge leeftijd. Dit doel is onderdeel van het Landelijk Beleidskader Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid (GOA) 2002-2006. Volgens het beleidskader moeten de taalachterstanden van kinderen uit risicogroepen aan het eind van deze periode met 25% zijn teruggedrongen.

Onderzoeksresultaten duiden erop dat een vroege aanpak van achterstanden positieve effecten heeft. Met de eerder ontwikkelde VVE-middelen en -programma's is hiermee een start gemaakt. Tot nu toe had dat echter nog niet het gewenste effect op taalstimulering. Daarom zijn er extra impulsen gegeven voor taalstimulering.

De Taallijn voor peuterleidsters is de afgelopen jaren ingevoerd op ruim 800 peuterspeelzalen in Nederland en is intussen doorgetrokken naar de groepen 1 en 2 van het basisonderwijs (zie het boek *De Taallijn. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2*, Van Elsäcker, Van der Beek, Hillen en Peters, 2006). Hierdoor is er een doorgaande lijn ontstaan van de peuterspeelzaal naar het basisonderwijs. Daarnaast is een aantal veelgebruikte VVE-programma's herzien op basis van de Taallijn.

De Taallijn is gebaseerd op interactief taalonderwijs. De uitgangspunten van interactief taalonderwijs zijn uitgebreid beschreven in de reeds verschenen prototypen en boeken van het Expertisecentrum Nederlands. De Taallijn bevat een integratie van de vijf prototypen Mondelinge taal, Woordenschat, Beginnende geletterdheid, ICT en multimedia, en Ouderbetrokkenheid. De Taallijn voor peuters biedt achtergrondinformatie en themagerichte praktijkvoorbeelden bij het werken aan taalstimulering. Deze informatie is beschikbaar in het boek *Peuters Interactief met Taal. De Taallijn VVE: Taalstimulering voor jonge kinderen* (Stoep & Van Elsäcker, 2005). Praktijkvoorbeelden hierbij zijn te zien op de cd-roms *Interactief voorlezen aan peuters*, *Gesprekken met peuters* en *Werken aan woordenschat*.

Werken met de Taallijn houdt in dat leidsters eerst deelnemen aan een cursus, en vervolgens zelfstandig kunnen werken met de activiteitencycli die binnen de Taallijn worden aangeboden. Dit schooljaar verschijnt op de website een serie concrete uitwerkingen van activiteiten rond thema's voor peuters en kleuters. Van de activiteitencyclus *Brrr... wat is het koud!* zijn twee versies ontwikkeld: naast deze versie rond het prentenboek *Ik wil een diamant* van Jonathan Emmett (2006) is er een versie rond het prentenboek *Kikker in de kou* van Max Velthuijs (2004). De activiteitencycli kunnen gebruikt worden naast VVE-programma's en taalprogramma's.

Sylvia Peters
Nijmegen, januari 2007

Meer informatie over de bijbehorende boeken en dvd's of over scholing in de Taallijn in de diverse regio's is te vinden op www.detaallijn.nl. Boeken, cd-roms en de dvd zijn te bestellen via www.lcowijzer.nl. Informatie over cursussen in de diverse regio's is ook te verkrijgen bij Sardes (030- 2326200).

© 2006 Expertisecentrum Nederlands

Deze uitgave is voorbehouden aan begeleiders en deelnemers van het trainings- en ondersteuningstraject van de Taallijn (zie www.detaallijn.nl). Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag voor commerciële doeleinden worden vervoelvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnames, of op enige andere wijze, zonder nadrukkelijke verwijzing naar Sardes en het Expertisecentrum Nederlands.

Voorbeeld van een planningsrooster

Mondelinge taal

Werken aan woordenschat

Beginnende geletterdheid/interactief voorlezen

ICT en multimedia

Ouderbetrokkenheid

Tijd	Fase en activiteit	Speerpunten
Vooraf	Vorbereiding	
4 x 30 min.	Leidster bereidt thema voor: voorbereiden anker: selecteren kernwoorden, verzamelen boeken en materialen, voorbereiden gezinsportfolio en woordenmap, voorbereiden inrichting speelleeromgeving, activiteiten plannen, ouders inlichten over het thema en hen vragen te helpen bij bepaalde activiteiten	4 x 30 min.
Week 1	Fase 1: Introductie	
30 à 45 min.	Start van het thema: naar buiten met aap digitale foto's maken	
.. x 10 min.	Nabespreken anker/Introductie thema	
.. x 5 min.	Bespreken voorwerpen op thematafel	
.. x 10 min.	Verkennen prentenboek in kleine kring	
.. x 10 min.	Nabespreking: kernwoorden verduidelijken	
15 min.	Introductie prentenboek in grote groep	
15 min.	Interactief voorlezen van prentenboek aan hele groep	
10 min.	Nabespreken van het prentenboek	
10 min.	Versje of liedje	
10 min.	Ouders betrekken bij het thema Gezinsportfolio gaat mee naar huis	
20 min.	Keuze uit verwerkingsactiviteiten: <ul style="list-style-type: none"> - Je eigen diamant maken - Jezelf schilderen - Het sneeuwt in het lokaal - Raadseltjes 	

Week 2		Fase 2: Kernwoorden	
10 min.	Introductie met vertelkoffer of verteltas		
10 min.	Verhaal nogmaals voorlezen		
10 min.	Nabespreking met aandacht voor kernwoorden		
10 min.	Liedjes en versjes		
15 min.	Portfolio's bekijken		
15 min.	Het holletje van mol		
10 min.	Boekenmuur uitbreiden		
15 min.	Keuze uit verwerkingsactiviteiten: <ul style="list-style-type: none"> - Een liedje aanleren - Mol beplakken met stof - Uitnodiging voor winterfeest 		
Week 2		Fase 3: Verhaallijn	
15 min.	Introductie: luistervraag		
10 min.	Derde keer voorlezen, de verhaallijn		
15 min.	Nabespreking, aandacht voor de verhaallijn		
10 min.	Verwerkingsactiviteiten met de verhaallijn: <ul style="list-style-type: none"> - Verhaallijnplaten - Boekenmuur 		
15 min.	Naspelen van het verhaal		
15 min.	Creatieve verwerkingsactiviteiten: <ul style="list-style-type: none"> - Handschoenen versieren - Sneeuw plakken op donker papier - Een echte ijspegel 		
Week 3		Fase 4: Doorgaan op het thema	
10 min.	Introductie: boeken over hetzelfde thema		
10 min.	Voorlezen van nieuwe boeken		
10 min.	Nabespreking: overeenkomsten en verschillen met het centrale prentenboek		
15 min.	Verwerkingsactiviteiten rondom het thema: <ul style="list-style-type: none"> - Liedje of versje - Meespelen - Je eigen spoor maken - Een sneeuwpop van klei maken 		
.. x 10 min.	Gesprekken in de kleine kring		
.. x 10 min.	Digitaal prentenboek bekijken op de computer		
Week 3		Fase 5: Napraten	
10 min.	Gesprek bij de boekenmuur: <i>Wat weten we nu?</i>		
15 min.	Voorwerpen thema bij elkaar zoeken		
10 min.	Het verhaal samenvatten, probleem en oplossing bespreken		

15 min.	Peuters vertellen het verhaal zelf na	
20 min.	In de hoeken spelen met de voorwerpen	
10 min.	Evaluatie/zelfreflectie: werkjes in het gezinsportfolio	
	Boekje met voorwerpen gaat in koffertje mee naar huis	
30 min.	Winterfeest	
Na afloop	Eindevaluatie	
30 min.	Leidsters bespreken na wat goed en minder goed liep Verslaglegging en bewaren van materialen	

Activiteitencyclus *Brrr... wat is het koud!*

Thema: *Winter*
Anker: *Naar buiten met aap*

Alle thema's van de Taallijn bieden talige activiteiten rondom de vijf speerpunten: mondelinge taal, woordenschat, interactief voorlezen, ICT en ouderbetrokkenheid. Een activiteitencyclus voor peuters heeft vijf fasen, waarin het centrale prentenboek een grote rol speelt. Dit prentenboek wordt meerdere malen voorgelezen, zodat woordenschat, zinsconstructies en verhaalbegrip de kans krijgen zich langzaam te ontwikkelen. De verschillende fasen bij het voorlezen worden ook beschreven in het boek *Peuters Interactief met Taal* (Stoep & Van Elsäcker, 2005). In dit boek is tevens uitgebreide achtergrondinformatie te vinden over de vijf speerpunten en de benodigde leidstervaardigheden van de Taallijn.

De activiteitencyclus voor peuters *Brrr... wat is het koud!* is gericht op de directe belevingswereld van de peuters in de winter. Elk thema van de Taallijn begint met een anker. Een anker is een gezamenlijk startpunt van de activiteitencyclus dat de kinderen aanspreekt en motiveert. Het anker voor dit thema gaat over de kou in de winter. Een beschrijving van ankergestuurd leren is te vinden in het boek *Peuters Interactief met Taal*, pagina 20.

Vorbereiding

- Ouders inlichten
- Anker voorbereiden: activiteit met aap organiseren
- Woorden selecteren
- Boeken en materialen verzamelen
- Voorbereiden van een gezinsportfolio
- Planning maken voor activiteiten
- Stimulerende speelleeromgeving creëren

Ouders inlichten over het thema

De leidster geeft een informatiebrief voor de ouders mee naar huis over het thema (zie voor een voorbeeld bijlage 1). De kinderen 'schrijven' mee aan deze brief, door er iets op te tekenen of te kleuren. Deze brief kan ook een onderdeel van het gezinsportfolio zijn dat later in dit hoofdstuk besproken wordt. In de brief kunnen de ouders worden uitgenodigd om mee te helpen met het verzamelen van materialen bij het thema of te assisteren bij diverse activiteiten.

Vorbereiding van het anker: naar buiten en in de kring met aap

Bij het anker voor deze cyclus staat 'aap' centraal, omdat aap voor de kinderen vertrouwd is. De leidster heeft aap op een plek neergezet waar de kinderen hem goed kunnen zien, bijvoorbeeld op een fiets voor het raam, of op de zandbak.

De leidster attendeert de kinderen op aap, die zonder kleren buiten zit. Het zou kunnen dat de kinderen hem al eerder zien; daarom moet aap op tijd buiten worden gezet, zodat hij koud aanvoelt.

Als alle peuters hebben gezien dat aap buiten in de kou zit, bespreekt de leidster met de kinderen dat ze niet zeker weet of het buiten misschien te koud is voor aap. Ze stelt voor om allemaal samen even zonder jas naar buiten te gaan, want aap heeft immers ook geen kleren aan?

Als ze buiten zijn, ervaren de peuters dat het koud is. De leidster laat dit duidelijk merken door met de handen of armen om het lijf heen te klappen, te zeggen "Brrr, wat is het koud!" en dergelijke. De leidster maakt buiten digitale foto's van kinderen die het koud hebben. Dan gaan de kinderen snel weer naar binnen, waar het lekker warm is. Aap gaat natuurlijk mee naar binnen! Samen met de kinderen gaat de leidster de aap aankleden, omdat aap niet zonder kleren naar buiten kan. In de kring liggen een heleboel kleren: zomerkleren en winterkleren. Er liggen kledingstukken als een trui, een t-shirt, een broek, een jas, een sjaal, een muts, handschoenen, laarzen en dergelijke. De kinderen zoeken kleren uit die de aap nodig heeft om het warm te krijgen als hij naar buiten gaat. Er vindt een interactief kringgesprek plaats, waarbij de peuters de meeste inbreng hebben. De leidster kan het gesprek op gang helpen door open vragen te stellen aan de peuters.

Selectie van kernwoorden bij het thema

Tijdens een nieuw thema komen peuters in aanraking met nieuwe woorden. Een aantal kernwoorden bij het thema wordt bewust aangeleerd en geoefend. Hieronder staan de kernwoorden die belangrijk zijn bij het thema *Brrr... wat is het koud!* Bij het samenstellen van de kernwoorden is uitgegaan van de basiswoordenlijst van Kienstra (2003). Het selecteren van woorden is beschreven in *Peuters Interactief met Taal*, pagina 58.

Kernwoorden bij het thema

de jas, de muts, de das, de sjaal, de handschoenen, de wanten, de trui, de sok, de laars, koud, winter, de schaats, schaatsen, glad, glijden, de sneeuw, de slee, de sneeuwpop, de sneeuwvlok, de sneeuwbal, het ijs, vriezen, smelten, bibberen, rillen, wit, donker, breien, de kachel, de verwarming, binnen, buiten

Aan het begin van de cyclus is het doel dat de kinderen de geselecteerde woorden receptief (passief) beheersen. Aan het einde van de cyclus moeten ze de meeste kernwoorden ook productief (actief) beheersen.

Selectie van kernwoorden bij het prentenboek

Bij het thema *Brrr... wat is het koud!* wordt het prentenboek *Ik wil een diamant* van Jonathan Emmett (2006) gebruikt. In onderstaande lijsten wordt een aantal kernwoorden uit het prentenboek gegeven: één lijst met meer eenvoudige kernwoorden en één lijst met moeilijke kernwoorden. De leidster houdt rekening met het taalniveau van de kinderen bij de keuze voor één van de twee lijsten.

Eenvoudige kernwoorden bij het prentenboek

de winter, de sneeuw, de mol, het konijn, de eekhoorn, de egel, de diamant, het bos, de boom, glijden, botsen, glimmen, de weg, de ijspegel, het wonder

Moeilijke kernwoorden bij het prentenboek

glinsteren, het holletje, betoverd, anders, veranderen, de heuvel, struikelen, de boomtak, verdwenen, de sneeuwvlok, de sneeuwbal, de sporen, vrolijk, verdrietig, treurig, verbaasd

Inhoud van het prentenboek

Op een dag kruipt mol uit zijn holletje en ziet dat de wereld om hem heen plotseling helemaal wit is. Hij gaat op onderzoek uit. Hij valt van een heuvel af waarbij hij tegen een boom botst. Er valt een ijspegel naar beneden die hij voor een diamant aanziet. Terwijl hij naar zijn vrienden loopt om de diamant te laten zien, verandert de diamant: hij smelt in zijn warme pootjes. Tegen de tijd dat hij bij zijn vrienden is, is de diamant weg, gesmolten. Zijn vrienden geloven niet dat mol een diamant had, en mol wil het bewijzen. Dan zien ze een hele boom vol 'diamanten' hangen.

Boeken en materialen verzamelen

De leidster informeert bij de bibliotheek naar de mogelijkheden voor het lenen van geschikt themamateriaal. In deze leskist kunnen aan het thema verwante boeken zitten, maar ook speelleermaterialen. De leidster verzamelt zelf ook prentenboeken over het thema (voor suggesties zie bijlage 2). Ook vraagt ze de peuters en hun ouders om boeken of foto's mee te brengen of andere materialen en voorwerpen die te maken hebben met het thema winter.

ICT

In de computerhoek kunnen de kinderen naar een digitaal prentenboek kijken waarbij het verhaal wordt verteld met bewegende plaatjes. Ook kunnen de kinderen via een PowerPointpresentatie de kernwoorden leren. De leidster kan het prentenboek *Ik wil een diamant* een plaats geven in de computerhoek. Foto's van het anker kunnen in een PowerPointpresentatie gezet worden. Als er in deze periode buiten geen sneeuw ligt, kunnen er op de computer filmpjes bekeken worden, waarop sneeuw te zien is.

Gezinsportfolio

Voor alle kinderen komt er een eigen gezinsportfolio. In bijlage 4 staat een voorbeeld van een gezinsportfolio voor deze activiteitencyclus. De kinderen verzamelen een aantal werkjes voor in het gezinsportfolio. In het gezinsportfolio is op enkele bladzijdes al voorgedrukt wat de bedoeling is en er zitten lege bladzijdes in waar de kinderen zelf hun werk kunnen inplakken. Zowel ouders als leidsters kunnen met een portfolio de ontwikkeling van het kind volgen.

Woordenmap

De leidster kan in het gezinsportfolio of in een woordenmap bijhouden welke nieuwe woorden de peuters hebben geleerd. Ze gebruikt de kernwoorden als uitgangspunt. Op het moment dat meerdere leidsters of groepshulpen aanwezig zijn, kan één van hen noteren welke woorden de peuters begrijpen of gebruiken. De peuters worden niet op een schoolse manier overhoord; de leidster maakt notities van de woorden tijdens betekenisvolle activiteiten, zoals een taal- of woordspelletje of een gesprek bij de boekenmuur. Ook kan de leidster de woordkennis evalueren door plaatjes of tekeningen bij de kernwoorden in het gezinsportfolio of de woordenmap te plakken en na een aantal maanden met de kinderen na te gaan of ze de woorden nog kennen.

Planning maken voor activiteiten

De leidster maakt een planning voor de activiteiten van de voorleescyclus. Aan het begin van deze activiteitencyclus staat een voorbeeld van een planningsrooster afgedrukt dat hierbij een hulpmiddel kan zijn. Belangrijk is dat het anker de kinderen motiveert, dat alle speerpunten aan de orde komen en dat het prentenboek meerdere keren herhaald wordt.

Stimulerende leeromgeving creëren

De leidster denkt tijdens het thema samen met de kinderen na over hoe het lokaal kan worden ingericht in de sfeer van het thema *Brrr... wat is het koud!* Het inrichten van het

lokaal hoeft niet meteen klaar te zijn. Wanneer peuters kunnen meedenken en meehelpen bij de inrichting van het lokaal gaat een thema nog meer leven in de groep. Suggesties voor de inrichting van de peuterspeelzaal staan in het boek *Peuters Interactief met Taal*, hoofdstuk 6. Beschreven zijn onder andere de boekenhoek en het boekenrekje, de thematafel en de vertelkoffer, de boekenmuur en de computerhoek. Hierna volgen tips voor het inrichten van de peuterspeelzaal bij de activiteitencyclus *Brrr... wat is het koud!*

Verteltafel bij het prentenboek

Tijdens de introductie van het centrale prentenboek *Ik wil een diamant* wordt een verteltafel ingericht met materialen die in het verhaal voorkomen, zoals een knuffel van een mol, eekhoorn of konijn, een afbeelding van een molshoop, een (afbeelding van een) boom en de diamant/ijspegel. In de loop van de voorleescyclus wordt de verteltafel aangevuld met voorwerpen, afbeeldingen, tekeningen en knutselwerkjes die met het prentenboek te maken hebben. De verteltafel dient ter ondersteuning tijdens het voorlezen of vertellen van het prentenboek en de peuters kunnen met de voorwerpen het verhaal navertellen en naspelen.

Thematafel

Tijdens het thema *Brrr...wat is het koud!* kan de leidster samen met de kinderen een thematafel inrichten over de winter. Hierop komen voorwerpen en materialen, informatieve afbeeldingen en boeken die te maken hebben met het thema. Bij de voorwerpen op de thematafel kunnen woordstroken gelegd worden. Het doel hiervan is niet om de kinderen de stroken te laten lezen, maar om hen spelenderwijs in aanraking te brengen met schrift.

Boekenhoek, luisterhoek, computerhoek

In de boekenhoek krijgen verschillende boeken en tijdschriften over de winter een plaats. Een lijst met suggesties voor boeken is opgenomen in bijlage 2. De leidster kan in de boekenhoek samen met enkele kinderen boeken voorlezen of zich door de kinderen laten 'voorlezen'. Hierdoor komen de kinderen in verschillende contexten in aanraking met de nieuwe themawoorden.

In deze boekenhoek kan ook een luistergedeelte gemaakt worden of een speciale luisterhoek ingericht worden. De kinderen kunnen hier met behulp van een cassetterecorder of een cd-speler luisteren naar verhalen, versjes en liedjes over de winter. De leidster kan het centrale prentenboek *Ik wil een diamant* zelf op cassette of cd inspreken.

In de computerhoek kunnen de kinderen een digitale versie van het prentenboek bekijken. Het voordeel hiervan is dat de kinderen de platen bij de tekst meteen zien en niet zelf de bladzijden van het boek hoeven om te slaan. Ook kunnen de peuters het prentenboek zo vaak bekijken als ze willen.

Boekenmuur

Op de boekenmuur kan de leidster de verhaallijn van het centrale prentenboek zichtbaar maken. Ze kopieert de belangrijkste prenten uit het prentenboek. De gekopieerde bladzijdes legt zij samen met de kinderen in de goede volgorde. Daarna worden de platen in de juiste volgorde op de boekenmuur gehangen. De verhaallijn wordt voor de peuters op deze manier zichtbaar. Ook ouders kunnen samen met hun kind praten over het boek en in één oogopslag zien waar de kinderen mee bezig zijn.

De boekenmuur kan ook gebruikt worden om verschillende tekeningen, afbeeldingen en foto's van winter, sneeuw en dergelijke op te hangen. Ook kan de leidster van alle kinderen een foto vragen waarop zij staan in de sneeuw en deze een plaats geven op de muur. Zeker als er buiten geen sneeuw ligt, is het goed om veel foto's met sneeuw op te hangen.

Fase 1 Introductie

Anker

Naar buiten met aap

Activiteiten

1. Nabespreken anker/Introductie thema
2. Bespreken van voorwerpen op thematafel
3. Verkennen prentenboek in kleine kring
4. Nabespreking: kernwoorden verduidelijken
5. Introductie van het prentenboek in grote groep
6. Interactief voorlezen van prentenboek aan hele groep
7. Nabespreken van het prentenboek
8. Versje of liedje
9. Ouders betrekken bij het thema
10. Verwerkingsactiviteiten

Anker

Naar buiten met aap

De leidster maakt tijdens deze activiteit digitale foto's, zodat de kinderen deze later kunnen bekijken in de computerhoek.

Alle peuters zitten samen met de leidster in de kring. Ze hebben ontdekt dat Aap buiten in de kou zit. De leidster praat er over of dit wel kan; ze weet niet zeker of het buiten wel koud is: aap zit immers ook zonder kleren buiten? Ze stelt voor om samen buiten te gaan kijken hoe koud het is. 'Aap' wordt erbij gehaald; deze is bekend voor de peuters. De leidster vertelt kort een verhaal: "Aap wil graag naar buiten, maar het is zo koud buiten. De bomen zijn kaal en helemaal bruin. Maar, kan aap zo wel naar buiten? Zullen we eens even met aap gaan voelen buiten? Kom maar mee." Alle kinderen gaan even naar buiten om te voelen hoe koud het is. De leidsters laten zien hoe koud ze het hebben door met de handen om het lijf te klappen en "brrrr" te zeggen. Op deze manier ervaren de kinderen echt wat koud is. Na een minuutje gaan ze snel weer naar binnen, samen met aap. De leidsters kunnen hierbij vertellen dat het binnen lekker warm is, warmer dan buiten. Het is de bedoeling dat de kinderen opmerken dat je niet zonder jas en sjaal naar buiten kunt gaan. Dit lokt de leidster uit door te laten merken dat ze het zelf koud heeft als ze zonder jas naar buiten gaat.

In de kring ligt een stapel met kleren. De leidster vraagt wat de aap moet doen om het niet koud te hebben buiten. Ze laat de kinderen om de beurt iets uitzoeken uit de berg met zomer- en winterkleding. Ze zoeken kleren uit die de aap nodig heeft om het warm te krijgen als hij naar buiten gaat. Het kind dat het kledingstuk uitgekozen heeft mag dit ook aantrekken bij de aap.

Tijdens het aankleden van de aap vindt er een interactief gesprek plaats. De leidster laat de peuters vooral zelf vertellen. Ze praten over wat de aap aan moet hebben, maar de leidster geeft hen ook de ruimte om zelf iets te vertellen, bijvoorbeeld over hun eigen warme kleren, over wanneer ze het koud hebben en dergelijke. Om het gesprek op gang

te helpen vraagt de leidster bijvoorbeeld: *Wat doe jij als je het koud hebt? Vertel eens: wat dan? of hoe doe je dat precies? Doen jullie dat allemaal zo? Of wat doen jullie dan?*

Als aap is aangekleed, bedenken ze samen bedenken wat ze nog meer kunnen doen om aap warm te krijgen. Als de peuters een idee hebben, vraagt de leidster zo veel mogelijk door: *Wat bedoel je precies? Hoe kunnen we dat doen? Zou dat wel kunnen bij aap?* Ideeën om de aap warm te krijgen, zijn: warm wrijven, in zijn handen laten wrijven, bij de verwarming zetten, thee drinken. Voor zover mogelijk laat de leidster de peuters proberen of het ook echt lukt om de aap op deze manier warm te krijgen.

De leidster maakt tijdens de activiteit digitale foto's van de kinderen, van aap en de omgeving. Ze fotografeert vooral de kernwoorden, zoals koud, muts, sjaal en jas. Op de foto's moeten zo veel mogelijk kinderen staan, zodat de foto's betekenisvoller worden en gesprekken naar aanleiding van de foto's uitgelokt worden. Van deze foto's kan een digitale fotoshow gemaakt worden op de computer. Als de foto's in een PowerPointpresentatie gezet worden, kan de leidster eventueel samen met een klein groepje kinderen met een microfoon inspreken wat er te zien is op de foto.

Activiteiten

1. Nabespreking anker/Introductie van het thema

De leidster praat met een klein groepje peuters na over het anker en introduceert het thema. Ze doet dit vooral met de minst taalvaardige peuters, maar ook de andere kinderen die graag willen, komen een keer aan de beurt. De leidster maakt een keuze uit onderstaande suggesties:

- De leidster bekijkt met kleine groepjes kinderen de digitale foto's van de buitenactiviteit en de kringactiviteit met aap op de computer. De leidster laat de kinderen vertellen wat ze allemaal gezien hebben en hoe ze dat vonden.
- De kinderen maken een tekening van wat ze gedaan hebben, buiten of in de kring. De kinderen vertellen wat het is, en de leidster schrijft dat erbij. De leidster plakt de tekeningen op een groot vel papier en hangt dit op aan de wand, zodat de kinderen het steeds kunnen zien.
- Met een klein groepje peuters praat de leidster over de inrichting van de winterhoek. Ze praat met de kinderen over wat er in een winterhoek zou kunnen komen. Gedurende het thema wordt de winterhoek verder uitgebreid of aangepast.
- De leidster maakt met een klein groepje kinderen een eerste aanzet voor de wintermuur. Ze gebruiken hierbij bijvoorbeeld de foto's die de leidster heeft meegenomen of plaatjes van sneeuw die de peuters hebben uitgescheurd uit bladen.

2. Bespreken van voorwerpen op thematafel

Op de thematafel staan allerlei spulletjes die met het thema te maken hebben en die door de kinderen en de leidster verzameld zijn. De leidster bespreekt met kleine groepjes peuters de voorwerpen op de thematafel. Ze laat de kinderen nadenken over de voorwerpen:

- *Wat zou dit kunnen zijn?*
- *Wat zou je ermee kunnen doen?*

Ook praat ze met de kinderen over de winter. Ze kan de volgende vragen stellen:

- *Wat heb je allemaal nodig in de winter?*
- *Hoe zie je dat het winter is?*

De leidster stelt niet teveel vragen. Het is een interactief gesprek; ze laat vooral de kinderen vertellen.

3. Verkennen van het prentenboek in de kleine kring

De leidster introduceert het prentenboek *Ik wil een diamant* van Jonathan Emmett en Vanessa Cabban (2006) in kleine groepjes van maximaal vijf kinderen. Zeker voor de minder taalvaardige kinderen is het belangrijk om het prentenboek eerst in een kleine groep voor te bespreken.

Voor de introductie kan de leidster gebruik maken van concrete materialen die op de verteltafel staan, zoals een knuffel van een mol, eekhoorn of konijn, een afbeelding van een molshoop, een afbeelding van een boom en een ijspegel. De leidster laat voorwerpen of afbeeldingen van de kernwoorden zien. Ze kan hiermee de betekenis van de moeilijke woorden verduidelijken.

De leidster laat de kaft van het boek *Ik wil een diamant* zien. Ze bespreekt met de peuters wat er op de voorkant van het boek te zien is. Vervolgens bladert ze samen met de kinderen door het boek en laat de kinderen reageren op de afbeeldingen. Door de kinderen te laten vertellen wat ze zien, laat de leidster de kinderen het verhaal zelf vertellen. De leidster stelt niet teveel vragen. Als het nodig is, stelt zij vooral open vragen. Ook kan de leidster een peuter vragen om een voorwerp of afbeelding te pakken, wanneer dit in het verhaal naar voren komt.

Als aanvulling op het verkennen van het prentenboek kan de leidster het prentenboek in de moedertaal aanbieden aan het kind. Dit kan een leidster, assistent of ouder doen die de moedertaal van het kind spreekt. Deze persoon gaat daarbij in op moeilijke woorden en begrippen en controleert of de kinderen het verhaal in de moedertaal begrijpen. De leidster kan tot slot het boek gekopieerd meegeven aan de ouders, zodat zij het thuis nogmaals kunnen voorlezen of in hun eigen taal kunnen vertellen. De leidster kan het verhaal ook in de moedertaal inspreken of laten inspreken, waardoor de peuters regelmatig het verhaal in de moedertaal terug kunnen horen.

4. Nabespreking: kernwoorden verduidelijken

De peuters hebben tijdens het bekijken van het boek *Ik wil een diamant!* kennis gemaakt met een aantal nieuwe woorden. De leidster verduidelijkt de kernwoorden nogmaals aan de hand van de materialen op de thematafel of verteltafel, door middel van voor- en nadoen of door uitleg te geven met eenvoudige woorden. De leidster maakt gebruik van de leidstervaardigheden voor het gericht werken aan woordenschatstimulering, zie *Peuters Interactief met Taal*, pagina 62.

5. Introductie van het prentenboek in de grote groep

De leidster introduceert het prentenboek in de grote groep. Ze maakt gebruik van de thematafel of maakt bij het prentenboek een aparte verteltafel. De peuters mogen de voorwerpen op de tafel pakken en bespreken wat het zou kunnen zijn. De leidster geeft uitleg bij de voorwerpen of afbeeldingen op de tafel.

6. Interactief voorlezen van het prentenboek aan hele groep

De leidster laat de voorkant van het prentenboek *Ik wil een diamant* zien. Ze stelt enkele vragen: *Waar zou het boek over gaan? Waarom denk je dat?* Ze leest de titel van het boek voor en vraagt aan de kinderen waar ze nu denken dat het boek over zal gaan. Ze wijst aan waar je kunt lezen hoe het boek heet. Aan de hand van de illustratie op de kaft en de titel laat de leidster de kinderen dus voorspellen waar het boek over zal gaan. Vervolgens leest de leidster het prentenboek letterlijk voor. Belangrijk is dat de kinderen tijdens het voorlezen de prenten kunnen zien. Tijdens en na het lezen besteedt de leidster aandacht aan de kernwoorden, met behulp van de voorwerpen op de verteltafel. Ook mogen de kinderen tijdens het voorlezen reageren op het verhaal en op de tekeningen.

7. Nabespreken van het prentenboek: kernwoorden verduidelijken in hele groep
De leidster besteedt weer aandacht aan de kernwoorden in het verhaal. Ze maakt gebruik van de attributen van de verteltafel om de woorden te verduidelijken. Ze geeft niet direct de uitleg van een moeilijk woord, maar laat de kinderen ook zelf meedenken over de betekenissen van woorden. Wanneer moeilijke woorden zijn afgebeeld op een illustratie uit het boek kan de leidster deze woorden tijdens het voorlezen aanwijzen.

8. Versje of liedje

De leidster biedt een versje of liedje aan dat te maken heeft met het thema. Ze kan gebruik maken van een flap waarop het versje of liedje staat uitgeschreven, en waarop plaatjes of tekeningen staan van de woorden die erin voorkomen. Hierdoor kunnen de peuters het versje of liedje volgen met behulp van de plaatjes. Ook ondersteunt de leidster de tekst met handelingen en bewegingen, waardoor de peuters de betekenis beter onthouden.

Voorbeelden van versjes en liedjes zijn:

- *Onder de grond*
- *Eekhoorn, eekhoorn, eekhoorn met je lange staart*

9. Ouders betrekken bij het thema

De peuters tekenen in het gezinsportfolio over de buitenactiviteit met aap, of de leidster plakt een foto in het gezinsportfolio die de peuter zelf heeft uitgekozen. De peuter bedenkt wat er bij moet komen te staan en de leidster noteert dit. In het portfolio kan ook een kopie van het versje of liedje gedaan worden, zodat de ouders dit thuis met hun kind kunnen opzeggen of zingen. Ook kan er een plaat uit het centrale prentenboek ingeplakt worden.

De peuters nemen het gezinsportfolio mee naar huis. De leidster vraagt aan de ouders of zij zelf thuis ook iets in het portfolio willen plakken, tekenen of schrijven (zie voorbeelden in bijlage 1 en 4). De leidster spreekt met de ouders af wanneer het portfolio weer terug verwacht wordt.

10. Verwerkingsactiviteiten

De leidster kan een keuze maken uit de volgende activiteiten.

- Je eigen diamant maken: De kinderen kunnen hun eigen diamant maken door een mal te beplakken met stukjes zilverpapier (of aluminiumfolie) en daaroverheen glitters te strooien. De leidster kan van tevoren een mal maken door een rond blaadje in te knippen en rond te draaien, net als bij een paddenstoel. Hoe verder je doordraait, hoe puntiger de vorm wordt.

Kernwoorden bij deze activiteit zijn: de ijspegel, de diamant, glimmen, glinsteren, de winter.

- Jezelf schilderen: de kinderen kunnen in tweetallen op het bord of op een grote flap een verftekening maken. Zij kunnen kiezen uit de volgende opdrachten:
 - teken jezelf in de sneeuw
 - teken een sneeuwpop
 - teken je eigen diamant

Als het werkje klaar is, praat de leidster met de kinderen over wat zij hebben gemaakt. De kinderen kunnen aanwijzen wat ze hebben gemaakt, en er zelf bij vertellen. De leidster geeft de kinderen de gelegenheid om zelf veel te vertellen, zodat de peuters hun fantasie kunnen gebruiken. De leidster kan de kernwoorden aan bod laten komen door af en toe een vraag te stellen, of iets aan te wijzen.

Kernwoorden bij deze activiteit zijn: de sneeuw, de sneeuwpop, de diamant, de handschoenen, de muts, de jas, de das, de sneeuwvlok, dwarrelen.

-
- Het sneeuwt in het lokaal! De kinderen zitten in een kringetje op de grond om een doorzichtig doek heen. Als inleiding kan de leidster kiezen om een gesprekje met de kinderen te houden over de winter. Vragen kunnen daarbij zijn: *Wat kun je doen in de winter als je buiten bent?* Waarschijnlijk komen de kinderen nu met eigen ervaringen die ze tijdens deze activiteiten leren verwoorden. De leidster vertelt de kinderen dat ze het nu gaan laten sneeuwen in het lokaal. Ze legt één of meerdere sneeuwballen (gemaakt van krantenproppen of watten) op het doek en laat alle kinderen staan en het doek oppakken. Alle kinderen maken samen bewegingen op en neer met het doek. Nu zien de kinderen dat het 'sneeuwt' in het lokaal omdat de sneeuwballen of sneeuwvlokjes los van het doek komen en het net lijkt alsof het sneeuwt. Als variatie kunnen ook een paar kinderen onder het doek zitten en omhoog kijken naar de sneeuw. Kernwoorden bij deze activiteit zijn: de winter, de sneeuw, de sneeuwballen, de sneeuwvlok, koud, dwarrelen.
 - Raadseltjes: Met een klein groepje peuters doet de leidster enkele raadseltjes (zie bijlage 3).

Fase 2 Kernwoorden

1. Introductie met vertelkoffer of verteltas
2. Verhaal nogmaals voorlezen
3. Nabespreking met aandacht voor kernwoorden
4. Liedjes en versjes
5. Portfolio's bekijken
6. Het holletje van mol
7. Boekenmuur uitbreiden
8. Verwerkingsactiviteiten

Activiteiten

1. Introductie met vertelkoffer of verteltas

De leidster maakt gebruik van een vertelkoffer of verteltas om de peuters nieuwsgierig te maken. In de koffer of tas zitten concrete materialen en plaatjes van de kernwoorden die in het boek voorkomen. De leidster zet de vertelkoffer in de kring en vraagt aan hen wat erin zou kunnen zitten. Eén kind mag een voorwerp uit de koffer halen en vertellen wat het is. De leidster stimuleert de andere kinderen ook om na te denken over wat het voorwerp kan zijn. Daarna mogen ook de andere peuters één voor één een voorwerp uit de vertelkoffer pakken. Telkens wordt besproken wat het voorwerp kan zijn.

Een alternatief voor het introduceren van het prentenboek met de vertelkoffer of verteltas is het verhaal introduceren met een handpop, of met aap.

De handpop of aap kan als routine regelmatig op dezelfde wijze terugkomen in de peutergroep. Aap is bijvoorbeeld een dier dat op zoek is naar een diamant. Hij vertelt aan de kinderen wie hij is en dat hij gehoord heeft dat de kinderen een boek over een mol hebben die ook een diamant wil. Hij vraagt aan de kinderen hoe het boek heet en wat er in het boek gebeurt. Wanneer de kinderen het nog niet zo goed weten, stelt de leidster stimulerende vragen om hen op weg te helpen. Aap vraagt tijdens het gesprek aan de peuters wat een bepaald voorwerp is. *Een holletje? Wat is dat?* De leidster laat de kinderen de voorwerpen of afbeeldingen van de verteltafel pakken wanneer aap iets niet weet. Wanneer dit niet mogelijk is kunnen de kinderen of de leidster het woord omschrijven of uitbeelden. Tot slot kunnen de kinderen met de leidster een diamant maken voor aap.

2. Verhaal nogmaals voorlezen

De leidster of aap vertelt tegen de peuters dat het verhaal nog een keer wordt voorgelezen. De leidster leest het boek letterlijk voor. Belangrijk is dat de kinderen tijdens het voorlezen de prenten van het boek kunnen zien. De kinderen reageren op het verhaal en de prenten. Ook aap kan reageren op het verhaal. De leidster kan gebruik maken van de suggesties die hieronder gegeven worden. De kernwoorden staan in het overzicht vet gedrukt. Door het herhaald voorlezen van het prentenboek leren de kinderen deze woorden kennen. Voor iedere vraag of opmerking in het overzicht staat een symbool.

Verhaalsymbolen

☞	Aanmoediging voor de kinderen om iets te doen
Υ	Beweging/actie die de leidster doet
👁	Concreet voorwerp dat de leidster laat zien
?	Vraag die de kinderen uitnodigt om antwoord te geven
①	Omschrijving van een woord of een begrip

Suggesties per bladzijde

<p>Ik wil een diamant (kaft)</p>	<p>?</p> <p>? / ☞</p> <p>①</p> <p>☞ Υ</p>	<p>Welk dier zie je op de voorkant? Waar staat hij bovenop? Wat zie je nog meer op dit plaatje? Is het hier zomer, herfst, lente of winter? Waarom denk je dat? Waarover denk je dat het verhaal gaat? Waarom zou de mol graag een diamant willen hebben? Zal de mol de diamant krijgen, denk je? Waar zie je het holletje van de mol? Wijs het holletje maar aan.</p> <p>Uit de lucht dwarrelen allemaal sneeuwvlokjes naar beneden. De leidster en de kinderen maken met hun handen dwarrelende bewegingen.</p>
<p>Op een middag kruipt mol uit zijn holletje. Koude grondgravers nog aan toe, roept hij. Wat is dat nou? Het is hartje winter en het hele bos ligt onder een dikke donzige deken van sneeuw.</p>	<p>☞</p> <p>?</p>	<p>Waar zie je de mol? Pak de mol maar eens van de (vertel)tafel. Laat de mol maar uit zijn holletje kruipen.</p> <p>Wie is er wel eens in het bos geweest?</p>
<p>Mol heeft nog nooit sneeuw gezien. Het hele bos is nu anders, en erg mooi. Mol gaat op onderzoek uit. Overal is het muisstil. Net of alles betoverd is. Blij dwaalt mol verder, maar dan...</p>	<p>?</p> <p>①</p> <p>?</p> <p>① / ☞</p>	<p>Wie heeft er al wel eens sneeuw gezien? Hoe ziet sneeuw er uit? Hoe voelt het?</p> <p>Anders betekent dat het er nu niet meer hetzelfde uit ziet. Er ligt allemaal sneeuw op de takken van de bomen.</p> <p>Wat zou betoverd kunnen betekenen?</p> <p>In de sneeuw maakt mol een weggetje van sporen. Wie kan met zijn vinger het weggetje volgen?</p>
<p>Glijdt hij opeens van een steile sneeuwheuvel af.</p> <p>Oooh! roept mol. Zijn pootjes glijpen</p>	<p>👁</p> <p>☞</p>	<p>De leidster laat een afbeelding van een boom zien. Ze wijst eventueel ook op bomen die buiten te zien zijn.</p> <p>De leidster laat met voorwerpen zien</p>

<p>onder hem vandaan. Woo, schreeuwt hij en hij zoekt omlaag. Auw! kreunt hij en hij botst tegen een boom.</p>		<p>wat botsen is. Ze vraagt aan twee peuters of zij kunnen laten zien wat botsen is, heel voorzichtig!!</p>
<p>Mol krabbelt overeind. Verbaasd kijkt hij naar iets in de sneeuw. Daar staat een ding dat glimt en glinstert.</p> <p>Mol weet zeker dat het er net nog niet was. Het is een wonder, zegt mol.</p> <p>Dat lijkt wel een diamant! Ik neem hem mee naar huis!</p>	<p>👁</p> <p>?</p> <p>☞</p> <p>?</p>	<p>De leidster laat iets glimmends en glinsterends zien (bijvoorbeeld iets wat ze aan heeft of sieraden).</p> <p>Wie weet nog hoe je het noemt als iets er nu niet meer hetzelfde uitziet?</p> <p>Pak de diamant maar van de vertelafel af.</p> <p>Waarom wil de mol de diamant houden?</p>
<p>Mol sjouwt de diamant mee de heuvel op. Het is zwaar werk. De diamant wordt glad en glibberig in zijn pootjes. Mol kan hem bijna niet meer houden. Grote grondgravers nog aan toe! Mol struikelt, en de diamant vliegt uit zijn pootjes. Hij wil wegllopen, hijgt mol. Vlug gaat hij achter de diamant aan. Mijn diamant is vast betoverd!</p>	<p>?</p> <p>?/☞</p> <p>Y/☞</p>	<p>Waarom vliegt de diamant uit zijn pootjes?</p> <p>Wie kan laten zien dat hij iets heel zwaars sjouwt, net als de mol?</p> <p>De leidster laat de leerlingen om de beurt aan de diamant voelen hoe glad (en glibberig) deze is.</p>
<p>Pfff hijgt mol. Eindelijk is hij boven op de heuvel. Hij is moe en heeft het warm, maar hij rent vlug verder naar zijn holletje. Mol weet nu heel zeker dat zijn diamant betoverd is, want hij verandert steeds van vorm. Mol is al bijna thuis als hij ziet dat zijn pootjes leeg zijn. De diamant is weg... zomaar verdwenen..</p>	<p>?</p> <p>?</p> <p>?</p>	<p>Mol hijgt, hij is moe en heeft het warm. Pffff. Hoe zou dit komen?</p> <p>Waarom zegt mol dat de diamant betoverd is?</p> <p>De leidster wijst de peuters op de ijspegel boven de tafel. Deze verandert ook steeds van vorm. Hoe komt dit denk je?</p>
<p>Op dat moment zoekt er een sneeuwbal door de lucht. Egel komt aanhollen, En daar zijn Eekhoorn en Konijn ook. Hallo mol! roept Egel vrolijk. Ga je mee sneeuwballen gooien? vraagt eekhoorn</p> <p>Maar mol kijkt treurig naar zijn lege pootjes. Wat is er mol? vraagt konijn</p>	<p>☞</p> <p>①/Y/☞</p> <p>?/☞</p> <p>①?</p>	<p>Waar zie je de egel? Waar zie je de eekhoorn? En het konijn?</p> <p>Vrolijk is als je blij bent. De leidster doet eerst voor hoe ze blij is. Hierna laten de kinderen elkaar zien hoe ze eruit zien als ze vrolijk zijn.</p> <p>Wie kan een sneeuwbal aanwijzen? Wie ziet er nog meer?</p> <p>Treurig is als je een beetje verdrietig bent. Waarom zou mol treurig zijn, denk je?</p>

<p>Mol vertelt over het wonder van de diamant. Opeens was hij er, maar toen werd hij anders, wilde weglopen en opeens was hij zomaar verdwenen. Mol merkt dat zijn vriendjes er niets van geloven. Hij neemt ze mee naar de boom waar hij de diamant heeft gevonden. Daar stond hij, zegt mol en hij wijst naar de grond. Konijn, egel en eekhoorn moeten lachen.</p>	☞	Laat de mol maar naar de boom lopen.
<p>Kijk, zegt konijn en hij wijst in de lucht. Mol kijkt verbaasd omhoog. In de boom hangen wel duizend diamanten. De takken hangen er vol mee. Dat zijn ijspegels, zegt eekhoorn. Het zijn waterdruppels die bevroren zijn, zegt egel. Jouw ijspegel is in je pootjes gesmolten, legt konijn uit. Was het geen wonder? Vraagt mol verdrietig. Nee, zegt konijn zacht.</p>	<p>① ☞ ? ? ① ?</p>	<p>Verbaasd is als je iets niet verwacht, verwonderd.</p> <p>Een echte boomtak laten zien, ruiken en voelen..</p> <p>Wat is een ijspegel?</p> <p>Hoe komt het dat de ijspegel van mol verdwenen is?</p> <p>Je bent verdrietig als er iets is gebeurd wat niet leuk is. Zou onze ijspegel ook smelten?</p>
<p>De vier vriendjes gaan de heuvel weer op. Als ze op de top staan, kijkt mol nog even om naar de boom vol ijspegels. Wacht eens! zegt hij opgewonden. Kijk dan!</p>	①	Opgewonden is als je je druk maakt.
<p>De zon gaat onder over het bos vol sneeuw. Het laatste zonlicht speelt door de boomtakken en alle ijspegels glinsteren in het gouden licht. Zoiets moois hebben ze nog nooit gezien! Mol konijn, egel en eekhoorn blijven lang staan kijken tot het helemaal donker is.</p>	Y	De leidster doet het licht in het lokaal aan en uit om te laten zien wat donker is.
<p>Dat was prachtig, zucht konijn Ze lopen terug door het bos. Schitterend, zegt egel Fantastisch vindt eekhoorn Zie je wel, lacht mol trots. Ik zei toch dat het een wonder was.</p>	①	Trots is als je jezelf heel knap vindt; je vindt dat je iets goed hebt gedaan.
	?	<p>Heeft mol een diamant gekregen? Heeft hij deze kunnen houden? Hoe kwam dat? Hoe vindt hij het, dat hij geen diamant heeft?</p>

3. Nabespreking met aandacht voor kernwoorden

Na het voorlezen bespreekt de leidster het verhaal na met de peuters en aap. Zij besteedt aandacht aan de kernwoorden die nog niet voor alle kinderen duidelijk zijn. Zij verduidelijkt deze woorden met behulp van de voorwerpen die zij daarvoor heeft mee gebracht. Ook door voor- en nadoen en door de woorden uit te leggen geeft zij betekenis aan de woorden. Ook aap kan hieraan een bijdrage leveren door in interactie met de kinderen en de leidster te gaan.

4. Liedjes en versjes

De leidster zoekt een aantal versjes die met het thema te maken hebben (zie bijlage 3). Ze gebruikt concrete voorwerpen om de woorden uit het rijmpje of liedje te verduidelijken. Tijdens het opzeggen of zingen, liggen de voorwerpen uit het versje in de kring. De peuters mogen om de beurt een voorwerp pakken op het moment dat het in het versje voorkomt. Ook kan de leidster de voorwerpen vooraf aan de peuters geven, en vragen of ze naar voren stappen op het moment dat 'hun' voorwerp in het versje wordt genoemd.

Versjes die gebruikt kunnen worden zijn:

- Bibberversje
- Sneeuwvlokje
- Winter

5. Portfolio's bekijken

De portfolio's zijn teruggebracht door de ouders en sommigen hebben er iets ingeplakt of in geschreven. De kinderen mogen hun portfolio's laten zien en erover vertellen. Hierbij komen allerlei kernwoorden aan bod.

6. Het holletje van mol

Met een klein groepje peuters praat de leidster over de inrichting van het holletje van de mol. Ze praat met de kinderen over hoe een molshoop er van binnen uit zou kunnen zien, zouden er spullen in liggen die ze bijvoorbeeld thuis ook hebben (kussentjes, knuffels)? Samen maken ze het holletje van mol in een hoek van het lokaal. Gedurende het thema wordt het holletje van de mol verder uitgebreid of aangepast.

7. Boekenmuur uitbreiden

De leidster maakt een kopie van de kaft van het prentenboek *Ik wil een diamant*. Eén of meerdere peuters kunnen de kopie inkleuren. De kopie van de kaft krijgt een plaats op de boekenmuur waar alle boeken hangen die al eerder aan bod zijn geweest in de peuterspeelzaal.

De leidster maakt met een klein groepje kinderen ook een eerste aanzet voor de wintermuur. Ze gebruiken hierbij bijvoorbeeld de foto's van het anker.

8. Verwerkingsactiviteiten

De leidster maakt een keuze uit de volgende activiteiten:

- Snoer van broodkorstjes maken
In de winter kunnen vogels moeilijk voedsel vinden. Om de vogels een beetje te helpen, kan de leidster met de kinderen een lang snoer van broodkorstjes maken. Ook kunnen de kinderen vetbollen ophangen voor het raam, of een vogelhuisje voor het raam zetten. Als dit in het zicht van de kinderen staat, zien zij het regelmatig, en kunnen ze vertellen wat er allemaal in en rond het vogelhuisje, de vetbollen of het snoer van broodkorstjes gebeurt.
- Mol beplakken met stofjes
Met een klein groepje kinderen voert de leidster een gesprekje over kleding in de winter. Inleidende vragen kunnen zijn:

- Wat heb jij aan in de winter?
- Wat hebben we aap aangetrokken om naar buiten te kunnen gaan?
- Waarom moet je je anders aankleden in de winter?

Voor elk kind is een mol gemaakt. De mol is bruin van kleur en rond van vorm. Op de tafel liggen allerlei materialen waar de kinderen de mol mee kunnen beplakken, zoals:

- wol (bruin of zwart)
- papierrondjes
- crêpepapier (bruin of zwart)
- verf
- nepbont

Als alle molletjes klaar zijn, kunnen ze worden opgehangen in het lokaal, zodat de kinderen hun eigen kunstwerkje kunnen zien.

De leidster kan de kinderen ook laten kiezen welk dier zij willen beplakken. Dit kan bijvoorbeeld een mol, een egel of een eekhoorn zijn. Voor een egel is wat hardere stof of materiaal nodig. De kinderen kunnen dan het verschil voelen tussen hard en zacht. De kinderen bekijken natuurlijk ook elkaars dieren.

- Uitnodiging voor winterfeest

De leidster maakt een uitnodiging voor de afsluiting van het thema, het winterfeest. Ze vermeldt de plaats en de tijd waarop het feest plaatsvindt. Ook vraagt ze zo nodig aan de ouders om een bijdrage te leveren aan het feest: er moet voor een vuurkorf en houtblokken worden gezorgd, en voor iets lekkers voor de kinderen, bijvoorbeeld warme chocolademelk.

De peuters mogen zelf 'meehelpen' om de uitnodiging te maken, door er iets op te tekenen of te stempelen. De leidster geeft de uitnodigingen mee naar huis.

Fase 3 Verhaallijn

In deze fase ligt de nadruk op de verhaallijn van het prentenboek. De kinderen kennen nu de belangrijkste woorden van het prentenboek. De volgende stap is dat ze ook de verhaallijn kunnen volgen en naspelen of navertellen.

1. Introductie: luistervraag
2. Derde keer voorlezen, de verhaallijn
3. Nabespreking, aandacht voor de verhaallijn
4. Verwerkingsactiviteiten met de verhaallijn
5. Naspelen van het verhaal
6. Creatieve verwerkingsactiviteiten

1. Introductie: luistervraag

Voordat de leidster het centrale prentenboek nogmaals voorleest stelt ze een luistervraag. Deze vraag stimuleert de kinderen om na te denken over bepaalde gebeurtenissen in het verhaal. Hiermee bevordert zij ook de betrokkenheid van de peuters. Zij willen tijdens het luisteren immers een antwoord vinden op de luistervraag. De leidster stelt bijvoorbeeld de vraag: *Mol wil een diamant. Heeft hij deze ook gekregen?*

2. Derde keer voorlezen, de verhaallijn

De leidster leest het verhaal *Ik wil een diamant* nogmaals voor. Tijdens het voorlezen stelt de leidster vragen over bijvoorbeeld de hoofdpersoon (Mol) en de belangrijkste gebeurtenissen in het verhaal. Zij stelt vragen waardoor de verhaallijn duidelijker wordt voor de kinderen. De leidster maakt gebruik van de leidstervaardigheden voor interactief voorlezen.

3. Nabespreking, aandacht voor de verhaallijn

Nadat de leidster het verhaal heeft voorgelezen, bespreekt ze samen met de kinderen of ze het antwoord op de luistervraag weten. De leidster stelt ook vragen over de hoofdpersoon (Mol), de belangrijkste gebeurtenissen in het verhaal en over de oplossing van het probleem van Mol. Door vragen te stellen over oorzaken en gevolgen in het verhaal bevordert de leidster het verhaalbegrip van de peuters. *Hoe komt het dat mol geen diamant heeft gekregen?* De leidster geeft de peuters daarnaast veel gelegenheid om zelf te praten, om opmerkingen te maken of vragen te stellen naar aanleiding van het verhaal. Om dit te bereiken kan ze stiltes laten vallen, luisterresponsen geven of enkele open vragen stellen.

4. Verwerkingsactiviteiten met de verhaallijn

Na afloop volgen verwerkingsactiviteiten met de kinderen waarin de verhaallijn van het prentenboek een rol speelt. De leidster maakt een keuze uit de volgende activiteiten:

- Verhaallijnplaten

De leidster kopieert een aantal platen uit het prentenboek, die de verhaallijn goed weergeven. De kinderen leggen de platen in de juiste volgorde, zo nodig met hulp

van de leidster. De peuters kunnen de platen eventueel inkleuren. Vervolgens geeft de leidster de platen in de juiste volgorde een plaats op de boekenmuur. Tijdens deze activiteit komen de kernwoorden uit het boek aan de orde.

- Boekenmuur

Op de boekenmuur komen gaandeweg steeds meer tekeningen en knutselwerkjes van de peuters en andere afbeeldingen die bij het thema winter aan de orde zijn geweest. De leidster hangt ook woordkaarten bij de afbeeldingen.

5. Naspelen van het verhaal

De leidster maakt van mol, egel, konijn en eekhoorn een kartonnen afbeelding (kopie op karton). Aan de achterkant bevestigt zij een satéprikker, waardoor stokpoppen ontstaan. Zij kan er ook voor kiezen om te zorgen voor kleding, zodat de kinderen zich als mol, egel, eekhoorn of konijn kunnen verkleden.

In de kleine kring speelt de leidster samen met enkele peuters het verhaal na. Hierbij verandert de rol van de leidster geleidelijk. Eerst doet zij aan een groepje peuters voor op welke manier je het verhaal met behulp van de voorwerpen kunt naspelen. Later kunnen de peuters het verhaal zelf naspelen, terwijl de leidster het verhaal voorleest. Langzaam trekt de leidster zich terug en laat ze de peuters zelf spelen.

6. Creatieve verwerkingsactiviteiten

De leidster maakt een keuze uit de volgende creatieve verwerkingsactiviteiten.

- Handschoenen versieren

De kinderen versieren een paar op papier voorgetekende handschoenen. Ze tekenen met stiften, kleurpotloden of krijtjes schrijfpatronen op de handschoenen. Dit kan bijvoorbeeld een kronkelende lijn zijn. De leidster kan een voorbeeld aan de kinderen laten zien, dat ze zelf heeft gemaakt. Tijdens het versieren voert de leidster een gesprekje met de kinderen. Ze gebruikt kernwoorden als de handschoen, koud, de winter en bibberen.

- 'Sneeuw' plakken op donker papier

Als inleiding kan de leidster een gesprekje met de kinderen houden over sneeuwen. Inleidende vragen kunnen zijn:

- Wie heeft het wel eens zien sneeuwen? Vertel daar eens over.
- Wat zag je? Hoe ziet sneeuw er uit? Hoe ziet het er buiten uit?
- Wat zou je allemaal met sneeuw kunnen doen?

De leidster vertelt de kinderen dat zij hun eigen sneeuwtekening gaan maken. Alle kinderen krijgen een zwart stuk papier. De leidster kan hier ook nog vormen in kiezen, bijvoorbeeld rond als een sneeuwbal, vierkant als een raam van een huis en dergelijke. Dit geeft het knutselwerkje meer vorm en inhoud, ook voor de peuters krijgt het meer betekenis.

Ze kan de kinderen laten kiezen uit verschillende materialen, bijvoorbeeld kleine bolletjes watten die zij zelf moeten scheuren, voorgemaakte wattenbolletjes, stukjes wit papier laten scheuren, witte stippen op het papier zetten met een kwast en dergelijke.

De leidster kan er voor kiezen of in kleine groepjes te werken of met alle kinderen in een groep. In beide gevallen is het leuk en zinvol om ouders in te schakelen om de kinderen enigszins te begeleiden bij het gebruik van het materiaal.

Als afsluiting kunnen de kinderen wattenbolletjes op het raam plakken, zodat het net lijkt alsof het sneeuwt. De leidster kan de link leggen met de bolletjes op hun papier en op het raam en de sneeuwvlokjes buiten.

- Een echte ijspegel

De leidster maakt een mal van een ijspegel. Ze kan hiervoor een fles met water vullen (deze loopt taps toe) en (thuis) invriezen. Als de fles bevroren is, snijdt ze de fles open en is er een ijspegel. Ook vormpjes voor waterijsjes kunnen hiervoor gebruikt worden. Als er vooraf een touwtje in de fles of het vormpje wordt gedaan, kan de ijspegel na het invriezen makkelijk worden opgehangen.

De leidster hangt de ijspegel boven een tafel. Met een klein groepje kinderen praten ze erover wat er nu zou kunnen gebeuren. De leidster noteert wat de kinderen voorspellen, zodat ze later kunnen kijken of het klopt wat de kinderen dachten. Onder de ijspegel kan een bak worden neergezet om het lekkende water op te vangen. De leidster kiest zelf of ze de bak vóór het gesprek of erna neerzet. Als de bak er al staat, kan dat de voorspelling van de peuters beïnvloeden.

Kernwoorden die tijdens het gesprek aan de orde kunnen komen, zijn de ijspegel, smelten, de diamant, bevroren, het ijs.

Fase 4 Doorgaan op het thema

Wanneer kinderen meerdere keren met de nieuwe woorden uit het prentenboek in aanraking komen, is de kans groot dat ze de woorden en hun betekenis onthouden. Daarbij is van belang dat de kinderen de woorden niet alleen in de context van het prentenboek tegenkomen, maar ook in andere omgevingen. Dit kan door middel van activiteiten met concrete materialen, door het verhaal na te spelen, maar ook door andere boeken of teksten aan te bieden waarin hetzelfde thema centraal staat en dus veel dezelfde woorden voorkomen.

1. Introductie: boekjes over hetzelfde thema
2. Voorlezen van nieuwe boekjes
3. Nabespreking: overeenkomsten en verschillen met het centrale prentenboek
4. Verwerkingsactiviteiten rondom het thema
5. Gesprekken in de kleine kring
6. Digitaal prentenboek bekijken op de computer

1. Introductie: boekjes over hetzelfde thema

De leidster heeft een aantal prentenboeken verzameld, verhalend of informatief, over het thema wonen. Ze heeft een boekenrekje ingericht met deze boeken.

Samen met de kinderen bekijkt ze de illustraties in deze boeken. De leidster wijst de kinderen erop dat deze boeken ook over de winter gaan.

2. Voorlezen van nieuwe boekjes

De leidster bekijkt met de kinderen de boeken in het boekenrekje. Ze gaan in de boeken op zoek naar foto's of illustraties over winter. Samen bespreken ze de overeenkomsten en verschillen tussen de afbeeldingen in de boeken. Zo komen de kernwoorden ook in andere contexten aan bod en wordt het thema verder verdiept. Daarna kiezen ze samen een (prenten)boek dat de leidster op interactieve wijze voorleest. Ze besteedt met name aandacht aan de kernwoorden die centraal staan in het prentenboek *Ik wil een diamant*.

3. Nabespreking: overeenkomsten en verschillen met het centrale prentenboek

Na afloop van het verhaal legt de leidster een relatie met het centrale prentenboek. Ze stelt vragen als *Wat gebeurt er in dit boek? Gebeurde dat ook in het boek van Mol?*

4. Verwerkingsactiviteiten rondom het thema

De peuters doen verschillende verwerkingsactiviteiten rond het thema winter. De leidster maakt een keuze uit de volgende activiteiten:

- Liedje of versje
Samen met de leidster zingen de kinderen een liedje over de winter, of zeggen ze een versje op, bijvoorbeeld *Onder de grond*, *Bibbersersje* of *Winter* (zie bijlage 3).
- Meespelen
De leidster speelt met de peuters mee in één van de hoeken, bijvoorbeeld in het holletje van de mol of in de huishoek.
- Je eigen spoor maken

De leidster vormt groepjes van vier kinderen. Ze praat met de kinderen over wat sporen zijn. *Hebben ze wel eens sporen (in het echt) gezien?* Ze laat nogmaals de afbeelding van sporen in het prentenboek zien.

In de zandtafel heeft de leidster vooraf een heuvel nagemaakt van een bergje nat zand, zodat de kinderen net als in het prentenboek sporen over de berg kunnen maken.

De leidster laat zien hoe je sporen maakt door 'een plaatje en een praatje is een daadje'. Ze laat met behulp van een vormpje zien hoe je de heuvel kunt aflopen of afglijden en vertelt daarbij wat ze aan het doen is ("mijn hand gaat nu de heuvel op; mijn hand is nu helemaal bovenaan; nu glijdt mijn hand naar beneden").

De peuters kunnen vervolgens in het natte zand hun eigen sporen maken, door vormen in het zand te drukken. Vormen kunnen zijn: een schoen, hun eigen hand of voet, materialen uit de zandbak en de zandtafel of andere materialen die een afdruk vormen. De kinderen kunnen de afdrukken met elkaar vergelijken. Als ze bijvoorbeeld de hand van de leidster naast hun eigen hand afdrukken, zien ze dat de ene afdruk groter is dan de andere. De leidster praat met de kinderen over dit verschil.

Als er geen zand gebruikt kan worden, kunnen de kinderen sporen maken op een groot vel papier. Ze kunnen een vormpje bijvoorbeeld in verf dopen en een afdruk op het papier maken. Om een heuvel te maken, kan een emmer of ander voorwerp worden afgedekt met wit crêpepapier er overheen.

- Een sneeuwpop van klei maken

De leidster voert met een groepje peuters een inleidend gesprekje over een sneeuwpop. Vragen die ze kan stellen:

- Wie weet wat een sneeuwpop is?
- Hoe ziet een sneeuwpop eruit?
- Hoe zou je dat kunnen doen, een sneeuwpop maken?

De leidster vertelt aan de kinderen dat ze binnen geen echte sneeuwpop kunnen maken, omdat er geen sneeuw is en omdat sneeuw binnen smelt. Ze kunnen wel een sneeuwpop namaken, met klei. Ze laat zien dat klei van vorm kan veranderen, en kan de link leggen naar het prentenboek, waar de diamant van vorm verandert. Ze laat de kinderen eerst experimenteren met klei en dan hun eigen sneeuwpop maken.

Als de sneeuwpoppen klaar zijn, worden ze wit geverfd en in de oven afgebakken. Ook kunnen de sneeuwpoppen worden aangekleed, met bijvoorbeeld een hoed en een das. De sneeuwpoppen krijgen een plaats in het lokaal, bijvoorbeeld in de vensterbank. De leidster schrijft de naam bij de sneeuwpop die de peuters zelf hebben bedacht.

5. Gesprekken in de kleine kring

Nu de peuters al veel boeken hebben gezien over de winter, voert de leidster een aantal gesprekken in de kleine kring over hun ervaringen met de winter. Onderwerpen die aan de orde kunnen komen zijn: *Wie heeft er wel eens geschaatst of is wel eens uitgegleden op het ijs of in de sneeuw? Wat kun je nog meer in de sneeuw doen?*

Als er nog geen sneeuw of ijs is geweest, praat de leidster met de peuters over de kou in de winter, of over wanneer ze het nog meer koud hebben. De leidster laat de peuters zo veel mogelijk zelf aan het woord, en over hun eigen ervaringen vertellen. Ze reageert met luisterresponsen, door af en toe te knikken, of door te vragen *Wat bedoel je precies, leg nog eens uit?*

6. Digitaal prentenboek bekijken op de computer

In twee- of drietallen bekijken de peuters het digitaal prentenboek van *Ik wil een diamant* op de computer.

NB Het maken van een digitaal prentenboek is toegestaan voor eigen gebruik, maar mag niet op grotere schaal verspreid worden zonder auteursrechten te betalen.

Fase 5 Napraten

In deze fase wordt de activiteitscyclus afgerond. Er vinden enkele afsluitende activiteiten plaats, en de kinderen verzorgen een eindpresentatie. Deze presentatie kan bestaan uit een feest, een tentoonstelling van werkjes of een 'optreden', door gezamenlijk de geleerde liedjes te zingen of versjes op te zeggen voor ouders en broertjes en zusjes.

Door samen met de kinderen na te praten over wat ze hebben gedaan, bijvoorbeeld aan de hand van het heen-en-weer-boekje, worden ze actief betrokken bij hun eigen leerproces. Als de kinderen in een (kleine) groep praten over hun werk, ontwikkelen ze reflectieve vaardigheden.

1. Gesprek bij de boekenmuur: *Wat weten we nu?*
2. Voorwerpen thema bij elkaar zoeken
3. Het verhaal samenvatten, probleem en oplossing bespreken
4. Peuters vertellen het verhaal zelf na
5. In de hoeken spelen met de voorwerpen
6. Evaluatie/zelfreflectie: werkjes in het gezinsportfolio
7. Boekje met voorwerpen gaat in koffertje mee naar huis
8. Winterfeest

1. Gesprek bij de boekenmuur: *Wat weten we nu?*

De leidster bespreekt met de peuters bij de boekenmuur wat ze weten van het prentenboek en het thema. Ze vraagt de kinderen wat ze leuk vonden in het boek of bij het thema.

2. Voorwerpen thema bij elkaar zoeken

De leidster heeft van tevoren een 'molshoop' gemaakt van een doos. In die doos legt ze alle voorwerpen die gedurende de activiteitscyclus op de thematafel hebben gestaan. De kinderen mogen om de beurt een voorwerp uit het huis pakken. De leidster laat afwisselend een kind iets pakken en dan benoemen wat het is (actieve woordenschat) of geeft het kind een opdracht om iets te pakken uit het holletje en laat hen in het holletje van de mol kijken om het juiste voorwerp er uit te pakken (passieve woordenschat).

3. Het verhaal samenvatten, probleem en oplossing bedenken

Als alle spullen uit de doos zijn gehaald, bespreekt de leidster met de kinderen welke voorwerpen bij het boek horen en waarom dat zo is. Aan de hand van de verschillende voorwerpen proberen de kinderen samen met de leidster de verhaallijn van *Ik wil een diamant* op te bouwen. Ze bespreken wat het probleem ook alweer was en hoe dat probleem werd opgelost. Met het boek erbij kan nog eens gekeken worden of alle voorwerpen van de verteltafel en de vertelkoffer inderdaad gevonden zijn.

4. Peuters vertellen het verhaal zelf na

De peuters kunnen het prentenboek nu zelf navertellen en 'voorlezen' aan de anderen. Een groepje peuters kan het verhaal samen of om de beurt navertellen. De leidster geeft alleen steun als dat nodig is. Als de kinderen er niet zelf uitkomen, kan de leidster een vraag stellen om de interactie weer op gang te brengen. Na afloop krijgen de peuters een applaus; dit is een belangrijke succeservaring.

5. In de hoeken spelen met de voorwerpen

De voorwerpen zijn verspreid in de verschillende hoeken in het lokaal. De kinderen kunnen er tijdens het vrij spel mee spelen.

6. Evaluatie/zelfreflectie: werkjes in het gezinsportfolio

Aan het einde van het thema selecteren de peuters samen met de leidster de werkjes voor in het gezinsportfolio. Aan de hand van het portfolio praten de peuters met de leidster over alles wat ze hebben geleerd. Het portfolio gaat daarna weer mee naar huis, zodat ook de ouders een beeld krijgen van de ontwikkeling van hun kind.

7. Boekje met voorwerpen gaat in koffertje mee naar huis

De leidster doet het prentenboek samen met een aantal voorwerpen in een koffertje. Om de beurt mogen de peuters het koffertje een aantal dagen mee naar huis nemen. De kinderen kunnen aan de ouders het verhaal vertellen van het prentenboek *Ik wil een diamant* en alle voorwerpen uit het verhaal laten zien.

8. Winterfeest

Ter afsluiting van het thema vindt er een winterfeest plaats, waarvoor alle ouders zijn uitgenodigd. De kinderen zijn warm aangekleed, en staan of zitten met hun ouders buiten (op een veilige afstand) rond een vuurkorf met brandende houtblokken. Een ouder bewaakt de vuurkorf, zodat er geen gevaarlijke situaties ontstaan.

Er wordt een keuze gemaakt uit de volgende activiteiten rondom het vuur:

- alle peuters zingen de geleerde liedjes
- de peuters zeggen enkele versjes op
- enkele peuters vertellen het verhaal van het prentenboek na, zo nodig met ondersteuning van de leidster
- enkele peuters laten iets zien van hun werkjes en vertellen er iets bij, bijvoorbeeld wat het is of hoe ze het gemaakt hebben

Tijdens het feest krijgen alle peuters iets lekkers, bijvoorbeeld warme chocolademelk.

Eindevaluatie

- Ontwikkeling van de peuters bijhouden met gezinsportfolio en woordenmap
- Leidsters evalueren het thema: wat liep goed en wat kon beter?
- Verzamelen materialen en ideeën voor volgend jaar

Ontwikkeling van de peuters bijhouden met gezinsportfolio en woordenmap

Het gezinsportfolio is een belangrijk hulpmiddel bij de evaluatie van de ontwikkeling van de peuter. Maar de leidster kan het portfolio ook gebruiken voor evaluatie met de peuter. Door de verschillende werkjes van de peuter te dateren en na een aantal maanden te vergelijken krijgt de leidster een beter zicht op de ontwikkeling van het kind. Zij kan aan de hand van het gezinsportfolio met de peuters praten over hun werk. Ook de ouders kunnen dit thuis doen. Zo zien de peuters welke vorderingen ze hebben gemaakt en wat ze al kunnen. Door hierover vervolgens met de ouders te praten, betreft de leidster de ouders bij de ontwikkeling van hun kind.

De leidster heeft in een woordenmap bijgehouden welke nieuwe woorden de kinderen hebben geleerd. De leidster kan de woordkennis nogmaals evalueren door plaatjes of tekeningen bij de kernwoorden in het gezinsportfolio te plakken en na een aantal maanden met de kinderen na te gaan of ze de woorden nog kennen. Ook hiervan maakt de leidster aantekeningen.

Leidsters evalueren het thema: wat liep goed en wat kon beter?

Na afloop van de cyclus gaat de leidster bij zichzelf na of de planning die zij van tevoren heeft gemaakt ook daadwerkelijk is uitgevoerd. Wat ging hierbij goed en wat liep minder voorspoedig? Zijn alle speerpunten van de Taallijn aan de orde gekomen? Is er herhaald en interactief voorgelezen? Was er voldoende aandacht voor het oefenen van de woordenschat, gesprekken in de kleine kring en ouderbetrokkenheid? Is de computer zinvol ingezet? Als een onderwerp niet voldoende aan de orde is gekomen, stelt zij vast wat de oorzaak was en bedenkt zij een oplossing voor de volgende keer. Ook bekijkt de leidster de achtergrondinformatie bij de verschillende leidstervaardigheden in het boek *Peuters Interactief met Taal* en gaat bij zichzelf na welke vaardigheden zij bij het volgende thema speciaal aandacht wil geven.

Verzamelen materialen en ideeën voor volgend jaar

De leidster verzamelt alle materialen die bij het thema gebruikt zijn in een kist of doos. Hierin komen ook alle aanvullingen, opmerkingen van de leidster en het planningsformulier. Een volgende keer kan de leidster het thema dan weer gebruiken.